

مطالعه جامعه‌شناختی نقش شبکه‌های اجتماعی بر بی‌تفاوتی اجتماعی
مطالعه موردی: شهروندان منطقه ۱ و ۲ شهر تهران در سال ۱۳۹۸

احسان جمشیدزاده^۱، مجید کفاشی^۲، خلیل میرزایی^۳

چکیده

بی‌تفاوتی اجتماعی وضعیتی است که طی آن، افراد با بی‌اعتنایی به واقعیت‌های پیرامون از انجام مشارکت اجتماعی-سیاسی، مسئولیت‌های اجتماعی، فعالیت‌های دگرخواهانه و درگیری فعال و مدنی در مسائل اجتماعی اجتناب می‌کنند. پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین شبکه‌های اجتماعی و بی‌تفاوتی اجتماعی انجام شده است. متغیرهای تحقیق حاضر؛ شبکه‌های اجتماعی (میزان و تنوع استفاده)، نگرش و رفتار نوع دوستانه، نگرش و رفتار مدنی و بی‌تفاوتی اجتماعی بوده است. جامعه آماری تحقیق، شهروندان مناطق ۱ و ۲ تهران بوده که به عنوان افراد نمونه با استفاده از نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند. در چارچوب نظری تحقیق جهت تبیین رابطه بین بی‌تفاوتی اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی از نظریه‌های خوش بینانه، بدبینانه و میانه و نظریات نظریه پردازانی همچون: مارکس و وبر و مerton استفاده شد. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که میزان بی‌تفاوتی در حد متوسط رو به بالاست و بین متغیرهای نگرش نوع دوستانه،

۱- گروه جامعه‌شناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران.

jamshidzadeh.ehsan@gmail.com

۲- دانشیار گروه جامعه‌شناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران (نویسنده مسؤول)

majidkaffashi@gmail.com

۳- دانشیار گروه جامعه‌شناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران.

mirzaeikhalilr@yahoo.com

رفتار نوع دوستانه، نگرش مدنی، رفتار مدنی، تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی، میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی، متغیرهای زمینه‌ای (سن، جنس، پایگاه اجتماعی - اقتصادی)، همبستگی اجتماعی و بی‌تفاوتی اجتماعی رابطه وجود دارد. در این میان، همبستگی اجتماعی به عنوان متغیر واسطه، بیشترین اهمیت را در تبیین بی‌تفاوتی اجتماعی داشته است.

واژه‌های کلیدی: بی‌تفاوتی اجتماعی، نگرش نوع دوستانه، رفتار نوع دوستانه، رفتار مدنی، نگرش مدنی.

بیان مساله

بی‌تفاوتی اجتماعی یکی از عناصر نامطلوب فرهنگ مدرن است که با تاکید بیش از حد بر ترجیحات شخصی و منافع فردگرایانه در زندگی شهری معاصر نمود یافته و همچون مانعی در برقراری ارتباطات مثبت اجتماعی و نیز افزایش مشارکت شهروندان در امور اجتماعی قرار گرفته و به تضعیف یا حتی توقف فرآیند توسعه ملی منجر می‌شود. جامعه‌شناسان عواملی زیادی در زمان‌های اخیر مخصوصاً رشد فزاینده شبکه‌های اجتماعی موثر بر بروز این پدیده بر شمرده و معتقدند جوامع امروزی دوره‌ای از بحران در روابط انسانی را پشت سر می‌گذارند.

در سال‌های اخیر وضعیت ناهنجاری در جامعه دیده می‌شود یعنی وضعیتی که طبق نظر دورکیم، هنجارهای اجتماعی و دستورالعمل‌های اخلاقی قبلی از کارایی لازم در هدایت کردن رفتار اجتماعی برخوردار نیستند و هنوز با هنجارهای کارآمد جدیدی جایگزین نشده‌اند. طبیعی است که در چنین شرایطی روابط اجتماعی دچار آسیب می‌شوند و بی‌تفاوتی اجتماعی به عنوان یکی از مصادیق آن خودنمایی می‌کند. بی‌تفاوتی اجتماعی «بیانگر بی‌احساسی، بدبینی، بی‌میلی و به عبارت بهتر نوعی افسردگی اجتماعی است» (محسنی و صداقتی فرد، ۱۳۹۰: ۲).

کنش همگانی، عملی است در مقابل بی‌تفاوتی اجتماعی که فضای جامعه را به سوی انفعال و پذیرندگی صرف می‌کشاند. آنچه که غالباً با تعبیر «متافیزیک حضور» در ادبیات

علوم اجتماعی از آن یاد می‌شود، به معنای وضعیتی است که در آن فرد به دلیل رشد و تعالی آگاهی، حضور خود را در عرصه‌های اجتماعی با کنش ورزی فکری و عملی نشان دهد و حتی علی‌رغم جهت‌گیری اکثری، توان نه گفتن را به مثابه یک حق داشته باشد. در نقطه مقابل، اصطلاح «اکثریت خاموش» اشاره به مردمی دارد که نسبت به مسائل جامعه خود بی‌تفاوت و بی‌اعتنا هستند. در واقع از جمله مهمترین شروط تحقق مطالبات مردم در جامعه، محتوایی از غنای فرهنگ عمومی است که در آن انفعال و بی‌تفاوتی، به مشارکت و سهم شدن در سرنوشت خود به مثابه یک ارزش و باور اجتماعی - سیاسی تبدیل شده است (همان).

بی‌تفاوتی اجتماعی با یکی دیگر از مفاهیم مورد توجه جامعه‌شناسان در سال‌های اخیر، یعنی سرمایه اجتماعی، ارتباط تنگاتنگ دارد. سرمایه اجتماعی هر جامعه ناشی از وضعیت فرهنگی و اجتماعی موجود در آن جامعه است و یکی از پارامترهای مهم بررسی وضعیت جامعه در خصوص چگونگی ارتباطات اجتماعی، از جمله میزان تعهد انسان‌ها به یکدیگر، یا در نقطه مقابل، میزان بی‌تفاوتی آنها به یکدیگر می‌باشد. به لحاظ نظری، سرمایه اجتماعی بیشتر روی روابط و اعتماد و مشارکت در اجتماع و همکاری‌های گروهی در قالب انجمن‌ها و تشکیلات مدنی تاکید دارد.

سرمایه اجتماعی دستاورد شبکه‌های اجتماعی افراد، گروه‌ها و سازمان‌ها در برقراری ارتباطات سازنده و مثبت اجتماعی است. وجود این شبکه‌های اغلب غیر رسمی به تجهیز و توانمندی سطح گسترده‌ای از تماس‌های اجتماعی - شخصی برای عملکرد بهتر زندگی سیاسی - اجتماعی منجر می‌شود و از این رو می‌توان با مطالعه آن به کیفیت و چگونگی ارتباطات اجتماعی در جامعه پی برد. در جامعه‌ای که سرمایه اجتماعی در اثر استفاده بی‌رویه از شبکه‌های اجتماعی از سطح پایینی برخوردار است، دلسردی و بی‌اعتنایی هر یک از اعضا یا گروه‌های جامعه، بر اثر بیگانگی اجتماعی، احساس عدم اثر بخشی، نارضایتی و عدم اعتماد نسبت به دیگران باعث ایجاد شکنندگی در ساختار اجتماعی خواهد شد و رفته رفته اعضای شبکه اجتماعی را نسبت به همه فرآیندهای

اجتماعی بدبین کرده و دچار ناامیدی نسبت به آینده و انزوای اجتماعی به دور از هر گونه ارتباط اجتماعی خواهد کرد. بنابراین بی‌توجهی به ارتباطات فردی یا گروهی عناصر اجتماعی، عامل فروپاشی هر ساختار یا محیطی خواهد بود که در آن انسان به عنوان یک عامل اثر گذار و دارای قدرت تصمیم‌گیری به حساب آورده نشود. با توجه به نکات فوق، سنجش نقش شبکه‌های اجتماعی بر همبستگی اجتماعی و در نهایت نقش این دو بر بی‌تفاوتی اجتماعی اهمیت بسیاری دارد، در مورد شهر تهران نیز این بحث اهمیت دو چندانی دارد، چرا که به عنوان بزرگ‌ترین کلانشهر ایران، می‌تواند مستعد بروز بی‌تفاوتی اجتماعی و گسترش فرهنگ فرد گرایی باشد. اما در این میان سوالی که به ذهن می‌رسد این است که چرا شبکه‌های اجتماعی بخصوص اینستاگرام و تلگرام که امروزه مورد اقبال عمومی قرار گرفته‌اند، توانسته‌اند نقش بسیار مهمی بر زندگی مردم داشته باشند؟ و چگونه توانسته‌اند همبستگی اجتماعی را تحت تاثیر قرار دهند و یک نوع بی‌تفاوتی اجتماعی را در مردم پرورش دهند؟

در خصوص ضرورت تحقیق حاضر نیز می‌توان گفت؛ اگر مطالعات مربوط به بیگانگی اجتماعی و سرمایه اجتماعی را با ادبیات بی‌تفاوتی اجتماعی همسو بینیم، می‌توانیم بر این موضوع سابقه پژوهشی پیدا کنیم. اما به طور خاص درباره بی‌تفاوتی اجتماعی مقالاتی در روزنامه‌های کشور به چاپ رسیده است که عمدتاً نیز در پی ارائه تحلیلی جامعه‌شناختی از موضوع بوده‌اند (محسنی تبریزی، صداقتی فرد، ۱۳۹۰، خاکپور، ۱۳۸۷، مسعود نیا، ۱۳۸۰). از آنجا که بی‌اعتنایی افراد یا گروه‌های جامعه به مشکلات یکدیگر و همچنین به مسائل و مشکلات جامعه که معمولاً از بیگانگی اجتماعی، احساس عدم اثربخشی، نارضایتی و عدم اعتماد نسبت به دیگران ناشی می‌شود به مرور زمان موجب کاهش پاسخگویی و احساس مسئولیت، همچنین موجب ایجاد ناهنجاری‌هایی در ساختار اجتماع از جمله قدرت‌گیری مجرمان، افزایش خشونت در جامعه، به خطر افتادن امنیت و افزایش فساد اداری (رشوه، اختلاس و...) خواهد شد، این عوامل رفته رفته، افراد جامعه را که به عنوان عناصر تشکیل دهنده اجتماع به شمار می‌آیند نسبت به موضوعات و مسائل اجتماعی بدبین و نسبت به آینده ناامید و انزوا

طلب خواهد کرد. فردی که نسبت به جامعه احساس بی‌تفاوتی کند، بی‌گمان از انواع جمع‌های هدف دار اجتماعی کناره‌گیری می‌کند، لذا با گسترش استفاده از شبکه‌های اجتماعی امروزه این بحث بیشتر جلوه نموده است و مردم در اثر استفاده از این شبکه‌ها، نسبت به هم بی‌اعتنا شده‌اند، در این راستا ضروری است تا تحقیقاتی در این خصوص که نقش شبکه‌های اجتماعی بر بی‌تفاوتی اجتماعی چیست و چگونه است، انجام گیرد. تحقیق حاضر نیز با توجه به اهمیت تحقیق با نگاهی جامعه‌شناختی به مطالعه نقش شبکه‌های اجتماعی (اینستاگرام و تلگرام) بر بی‌تفاوتی اجتماعی در بین شهروندان منطقه ۱ و ۲ شهر تهران می‌پردازد. ضمن اینکه با توجه به ترکیب جمعیتی خاص منطقه و اینکه مطالعه‌ای علمی در منطقه ۱ و ۲ تهران با موضوع مذکور انجام نشده است، ضرورت اجرای این پژوهش را چند برابر می‌کند.

پیشینه تحقیق

پیشینه تحقیق راهنمای هر تحقیق است و مسیر را برای محقق هموارتر می‌سازد، تحقیق حاضر نیز از این امر مستثنی نیست.

ماتریس پیشینه تحقیق (تحقیقات داخلی و خارجی)

ردیف	عنوان تحقیق	روش تحقیق	یافته‌ها و نتایج تحقیق
۱	زارع شاه آبادی و شهاب سامانی (۱۳۹۷)؛ مطالعه تطبیقی بی‌تفاوتی اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه‌های اصفهان و یز	روش کمی - پیمایش	با توجه به یافته‌های تحقیق بین میزان بی‌تفاوتی اجتماعی دانشجویان و متغیرهای زمینه‌ای مانند میزان درآمد، جنسیت و وضعیت تأهل رابطه‌ی معناداری وجود ندارد اما بین میزان بی‌تفاوتی اجتماعی بر حسب دانشگاه تفاوت معناداری وجود دارد همچنین در هر دو دانشگاه رابطه‌ی معناداری بین متغیرهای مستقل (بی‌هنجاری و اثربخشی) با بی‌تفاوتی اجتماعی وجود دارد. همین‌طور آزمون رگرسیونی نشان داد که متغیرهای احساس بی‌هنجاری و اثربخشی توانسته‌اند ۳۱ درصد از واریانس بی‌تفاوتی اجتماعی را تبیین کنند.

<p>بی تفاوتی اجتماعی بیش از آن که به عوامل و متغیرهای فردی نسبت داده شود، تابعی از ادراکات و تفسیرهای اجتماعی افراد خاصه میزان اعتماد عمومی، رضایت اجتماعی، حس بی‌هنجاری در جامعه، تقدیرگرایی و احساس بی‌عدالتی بوده است. در این میان، اثر گذاری متغیرهای «بی‌اعتمادی» در جامعه‌ی شهری و «نارضایتی اجتماعی» در جامعه روستایی بارزتر بوده است. به این معنا که افراد با بی تفاوتی بالاتر، در مقایسه با دیگران جامعه را بی‌هنجارتر و قانون‌گریزتر دیده‌اند. از سوی دیگر، هر چه میزان اعتماد ایشان به جامعه، سازمان‌ها و گروه‌ها بیشتر شده و از فرآیندهای اجتماعی راضی تر بوده‌اند، نسبت به مسائل و رخدادهای اجتماعی نیز، حساسیت بیشتری داشته‌اند. یعنی بی‌اعتمادی و نارضایتی خود را به مثابه شاخصی همگرا با بی تفاوتی عمل کرده‌اند.</p>	<p>روش کمی - پیمایش</p>	<p>عنبری و غلامیان(۱۳۹۵)؛ تبیین جامعه شناختی عوامل مرتبط با بی تفاوتی اجتماعی</p>	<p>۲</p>
<p>چگونگی اثرگذاری این دلایل بر شکل‌گیری بی تفاوتی اجتماعی در جوامع مختلف با یکدیگر متفاوت‌اند؛ زیرا این زمینه‌ها از لحاظ ماهیت و میزان اثرگذاری بر پدیده‌های اجتماعی در جوامع مختلف خاص و منحصر به فردند.</p>	<p>روش کیفی</p>	<p>میرزاپوری(۱۳۹۵)؛ «بی تفاوتی اجتماعی در ایران</p>	<p>۳</p>
<p>با افزایش سن و درآمد از میزان بی تفاوتی اجتماعی کاسته می‌شود. میان متغیر بی‌هنجاری و بی تفاوتی اجتماعی رابطه‌ی معنادار و مستقیمی وجود دارد، به طوری که با افزایش (یا کاهش) بی‌هنجاری، میزان بی تفاوتی اجتماعی افزایش (یا کاهش) می‌یابد؛ همچنین میان بی‌هنجاری و بعد بی تفاوتی مدنی رابطه‌ی معناداری وجود دارد ولی میان بی‌هنجاری و بعد بی تفاوتی نوع دوستانه رابطه‌ی معناداری مشاهده نشده است.</p>	<p>روش کمی - پیمایش</p>	<p>نوابخش و میرزاپوری (۱۳۹۴)؛ «تحلیل جامعه شناختی تاثیر بی‌هنجاری بر بی تفاوتی اجتماعی در بین شهروندان بالای ۱۸ سال شهر بابل</p>	<p>۴</p>
<p>بی تفاوتی به معنای فقدان علاقه نسبت به انجام رفتار یا اقدامی است و نیز کناره‌گیری و سهیم نشدن در مسائل اجتماعی. بی تفاوتی دلسردی و بی‌علاقگی به مسائل جامعه، عدم درگیری مدنی به عنوان یک شهروند و بی‌اعتنایی نسبت به موضوع‌های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی را به دنبال دارد.</p>	<p>روش کمی - پیمایش</p>	<p>قاضی زاده کیانپور(۱۳۹۴)؛ «بررسی میزان بی تفاوتی اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه اصفهان</p>	<p>۵</p>

<p>میانگین میزان بی‌هنجاری، احساس محرومیت نسبی، فردگرایی، تحلیل هزینه-پاداش گویای بالاتر از حد متوسط بودن این عوامل و میانگین میزان اعتماد اجتماعی، اثر بخشی اجتماعی، رضایت اجتماعی و التزام مدنی در سطح پایین بوده است. در تحلیل‌های دو متغیره بین جنسیت و بی‌تفاوتی اجتماعی تفاوت مشاهده شده، طوری که مردها بی‌تفاوتی اجتماعی بالاتری را نشان دادند. همچنین بین قومیت و بی‌تفاوتی اجتماعی تفاوت مشاهده شده (قوم کرد دارای کمترین و عرب بیشترین بی‌تفاوتی اجتماعی).</p>	<p>روش کمی-پیمایشی</p>	<p>محسنی و صداقتی فرد (۱۳۹۴)؛ بی‌تفاوتی اجتماعی در ایران</p>	<p>۶</p>
<p>بی‌تفاوتی موجود بیشتر متوجه ساخت اجتماعی-سیاسی و نهادهای رسمی جامعه است تا ساختارها و نهادهای غیر رسمی. یکی از مهمترین عوامل موثر بر بی‌تفاوتی اجتماعی، سرمایه اجتماعی است که رابطه‌ای منفی با بی‌تفاوتی اجتماعی دارد یعنی این که هر چه سرمایه اجتماعی در میان افراد جامعه افزایش یابد بی‌تفاوتی اجتماعی در آن جامعه کاهش خواهد یافت و این در حالی است که با آمدن شبکه‌های اجتماعی و رسوخ آنها در زندگی اجتماعی، سرمایه اجتماعی کم رنگ شده است.</p>	<p>روش کمی-پیمایشی</p>	<p>نبوی و همکاران (۱۳۹۳)؛ بررسی عوامل موثر بر بی‌تفاوتی اجتماعی، مطالعه موردی؛ شهروندان ۱۸ سال به بالای شهر دزفول</p>	<p>۷</p>
<p>شبکه‌های اجتماعی مجازی نسل جدیدی از فضای روابط اجتماعی هستند که با اینکه عمر خیلی زیادی ندارند، توانسته‌اند به خوبی در زندگی مردم جا باز کنند. مردم بسیاری در سنین مختلف و از گروه‌های اجتماعی متفاوت در شبکه‌های اجتماعی مجازی کنار هم آمده‌اند و از فاصله‌های بسیار دور در دنیای واقعی، از طریق شبکه‌های اجتماعی با هم ارتباط برقرار می‌کنند. شبکه‌های اجتماعی نقش پررنگی در دنیای امروز دارند و نمی‌توان آن‌ها را نادیده گرفت. این سایت‌ها بر ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی افراد و در سطح کشورها و حتی بین الملل تاثیرگذارند و به همین دلیل در حال گسترش هستند و در آینده نقش به مراتب بیشتر و مهم تری را در زندگی بازی خواهند کرد. یکی از تاثیرات شبکه‌های اجتماعی شکل‌گیری مفاهیمی همچون صمیمیت و اعتماد در فضای سایبر است که همین مفاهیم به نابودی صمیمیت و توجه افراد به یکدیگر در فضای واقعی می‌شود.</p>	<p>روش کمی-پیمایشی</p>	<p>اسلامی (۱۳۹۱)؛ بررسی شبکه‌های اجتماعی و تاثیرات آن بر ابعاد مختلف زندگی</p>	<p>۸</p>

<p>«بی‌تفاوتی مدنی» را در شهرهای بزرگ زیر پا گذاشت و فرضاً با همشهریانی که نمی‌شناسیم رفتاری به دور از آداب اجتماعی خاص شهرهای بزرگ را داشت. مطمئناً می‌توان آنرا حذف کرد اما با پرداخت هزینه‌ای سنگین. در فضای «آشناگردی‌های اینترنتی» هیچکس از «طرف ارتباط» اش کارت هویت یا شناسنامه و اسناد رسمی‌ای بدین گونه طلب نمی‌کند و هیچکس تعهدی نسبت به رابطه‌ای که برقرار کرده ندارد. به بیانی ما با «فردیت»ی مواجه هستیم که «بی‌تفاوتی مدنی» را از کلیه‌ی قیود «مکانی و کالبد داشتگی» آن آزاد کرده است. و همین باعث توسعه یک نوع بی‌تفاوتی اجتماعی می‌شود.</p>	<p>روش کمی - پیمایش</p>	<p>روحی(۱۳۸۹): «بی‌تفاوتی مدنی زیمیل و فضای اینترنتی</p>	<p>۹</p>
<p>۴۵ درصد از پاسخگویان معنای بی‌تفاوتی را اهمیت قائل نشدن نسبت به مسائل اجتماعی دانستند و ۲۱ درصد بی‌توجهی به مشکلات شخصی دیگران، ۱۲ درصد از پاسخگویان به بی‌مسئولیتی و ۱۱ درصد نیز گفته‌اند بی‌تفاوتی اجتماعی اهمیت قائل نشدن نسبت به سرنوشت خود است. همچنین ۷۷ درصد از پاسخگویان خود را تا حد زیادی موظف به کمک به افراد ناتوان می‌دانند. ۹۸ درصد از پاسخگویان در مشکلات با دردمندانی همدلی می‌کنند و ۸۵ درصد از پاسخگویان گفته‌اند در هنگام تصادفات احتمالی به مصدومین حادثه کمک خواهند کرد.</p>	<p>روش کمی - مصاحبه تلفنی</p>	<p>مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ای همشهری(۱۳۸۷)؛ بررسی میزان بی‌تفاوتی اجتماعی در بین مردم تهران</p>	<p>۱۰</p>
<p>اولاً در مواجهه با حالت‌های اضطراری ۷۵/۳ درصد از شهروندان شیرازی نوع دوست و ۲۴/۷ درصد بی‌تفاوتند. به علاوه گروه نوع دوست در مقایسه با گروه بی‌تفاوت دارای همدلی بیشتر، مسئولیت پذیری بیشتر و تحلیل هزینه- پاداش مادی کمتر است.</p>	<p>روش کمی - پیمایش (علی - مقایسه ای)</p>	<p>کلانتری و همکاران(۱۳۸۶)؛ بررسی بی‌تفاوتی و نوع دوستی در جامعه شهری ایران و عوامل موثر بر آن»</p>	<p>۱۱</p>
<p>نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها نشان دهنده وجود رابطه معنادار بین متغیرهای اصلی تحقیق یعنی بیگانگی، اثر بخشی، اعتماد و رضایت اجتماعی به عنوان متغیرهای مستقل و بی‌تفاوتی اجتماعی به منزله متغیر وابسته تحقیق می‌باشد.</p>	<p>روش کمی - پیمایش</p>	<p>نادری عباس‌آبادی(۱۳۸۴)؛ «سنجش میزانی تفاوتی اجتماعی در بین دانشجویان کارشناسی تبریز و بررسی عوامل مرتبط با آن»</p>	<p>۱۲</p>

۱۳	کاراتو و نیمار(۲۰۱۳)؛ بی‌تفاوتی اجتماعی و مشارکت سیاسی	روش کیفی	بی‌تفاوتی در جوامع غربی در حال افزایش است و مردم به دلیل بدبینی به سیاست‌های موجود، کمتر به کنش‌های سیاسی مانند رای دهی در انتخابات مبادرت می‌ورزند. آنها راهکار مقابله با این بدگمانی مردم و تحریک آنها در مقام کنشگران سیاسی را فرآیند مشاوره و گفت‌وگوهای رو در رو با هدف رفع بدبینی‌ها می‌دانند. آنها معتقدند تنها راه برون رفت مردم از وضعیت بی‌تفاوتی، رفع شبهات فکری و کنار زدن عینک بدبینی آنها درباره سیاست‌های موجود است.
۱۴	سرفراز و احمد (۲۰۱۲)؛ «دلایل گرایش سیاسی و بی‌تفاوتی در میان دانشجویان»	روش کیفی	اگر چه همه‌ی شرکت کنندگان به اتفاق آراء موافقت کردند که در نظام سیاسی نقص وجود دارد. اما شرکت کنندگانی که علاقه مند به سیاست بودند یک دیدگاه خوش بینانه داشتند و آن این که از طریق دخالت در سیاست تغییر بوجود بیاورند و در افرادی که بی‌تفاوت بودند بیشتر یک نقطه نظر بدبین نسبت به سیاست داشتند و در نتیجه احساس درماندگی آموخته شده ایجاد شده بود و اعتقاد بر این داشتند که بدون توجه به آنچه انجام می‌دهند تمام تلاش خود را بی‌ثمر می‌دیدند.
۱۵	رس(۲۰۰۵)؛ بی‌تفاوتی در آفریقا»	روش کیفی	علت بی‌تفاوتی به مسائل سیاسی- اجتماعی در پایتخت کنیا را مختص خرده فرهنگ‌های قومی دانسته است. نابرابری و طردشدگی ناشی از توزیع نابرابر فرصت‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی موجب اختلاف طبقاتی و در نهایت، بی‌تفاوتی طبقات پایین اجتماعی می‌شود.

جمع بندی پیشنهادی تحقیق

همانطور که ملاحظه می‌شود تحقیقات انجام شده پیرامون موضوع تحقیق با عنوان «نقش شبکه‌های اجتماعی بر بی‌تفاوتی اجتماعی» از موضوعات مهم و حساس در یکی دو دهه اخیر در داخل و خارج در نظر گرفته شده است. از نظر محققان و پژوهشگران اجتماعی، ظهور شبکه‌های اجتماعی دارای کارکرد مثبت می‌باشند ولی زمینه بی‌تفاوتی و منزوی شدن افراد در جامعه را موجب می‌گردند. مهمترین دلایل و عللی که در غالب

تحقیقات انجام گرفته وجود دارد اینکه؛ در تمامی تحقیقات بی تفاوتی اجتماعی به عنوان بیماری اجتماعی است با این تفاوت که از نظر محققان داخلی شبکه‌های اجتماعی نه تنها به ایجاد روابط اجتماعی کمک نمی‌کنند، بلکه موجب کاهش تعامل و انزوای بیشتر در جامعه می‌شوند. این شبکه‌ها در جامعه ما بیشتر با هدف سرگرمی و کسب اطلاعات استفاده می‌شوند و افراد در این شبکه‌ها احساس نابرابری می‌کنند و در گروه‌هایی از جامعه، منجر به بروز نوعی بی تفاوتی می‌شود؛ در مقایسه محققان در تحقیقات خارجی معتقدند بی تفاوتی اجتماعی در جوامع غربی رو به افزایش است ولی تشکیل شبکه‌های اجتماعی در اولویت اهداف و سیاست‌گذاری هاست. لازم به ذکر است بر خلاف دیگر تحقیقات انجام گرفته که یا به نقش شبکه‌های اجتماعی و یا به بی تفاوتی اجتماعی بطور جداگانه پرداخته‌اند تحقیق حاضر نقش شبکه‌های اجتماعی بر بی تفاوتی اجتماعی را مورد نظر قرار داده است که از این نظر نوآوری محسوب می‌شود.

چارچوب نظری

چارچوب نظری تحقیق ملهم از نظریه‌های مرتبط با نقش شبکه‌های اجتماعی بر بی تفاوتی اجتماعی در نظر گرفته شده است. یکی از تعاریف دقیقی که از بی تفاوتی اجتماعی انجام شده مترادف دانستن آن با نوعی بی‌قیدی در افراد نسبت به قوانین، هنجارها، حوادث و اتفاقات اجتماعی، سیاسی و غیره در جامعه است. بی تفاوتی اجتماعی در دنیای مدرن امروز نشأت گرفته از فردگرایی توسعه یافته و به زعم زیمل و گافمن همان «بی‌توجهی مدنی» است. حوزه‌های گوناگون به این موضوع اهمیت نشان دادند و از زوایای مختلف به آن نگریده‌اند. روانشناسان، تاثیر مثبت یا منفی عوامل فردی نظیر انگیزه‌ها، قابلیت‌های فردی، عزت نفس، علاقه‌مندی، احساس اعتماد، احساس اثر گذاری، احساس کارایی را مهم تلقی می‌نمایند.

اقتصاددانان، شرایط و بسترها، ظرفیت‌های اقتصادی جامعه و فرد (در سطوح کلان و خرد) و رفتارهای اقتصادی افراد را اثرگذار در بروز این نقش موثر می‌دانند. اندیشمندان

سیاسی، به اشکال حکومت، چگونگی توزیع قدرت، ساخت قدرت، وجود یا نبود مشخصه‌های دموکراسی، اپوزیسیون، احزاب، گروه‌های سیاسی و... اشاره می‌کنند (مسعود نیا، ۱۳۸۰: ۱۶۷). و جامعه‌شناسان «بی‌تفاوتی اجتماعی را ناشی از عوامل اجتماعی‌ای چون تغییر در ارزش‌ها، هنجارها، نهادها، نقش‌ها، یا به طور کلی ساخت اجتماعی، قشر بندی، پایگاه اجتماعی اقتصادی، قومیت را دارای اثر می‌دانند.

بحث از بی‌تفاوتی اجتماعی یکی از خصیصه‌های دنیای مدرن است بویژه رگه‌هایی از آن در آراء و نظریه‌پردازان کلاسیک نظیر مارکس، وبر، دورکیم و زیمل دیده می‌شود هرچند در آراء آنها مرز کمرنگی میان بیگانگی اجتماعی و بی‌تفاوتی وجود دارد. موضوع بی‌تفاوتی اجتماعی هم در آراء اندیشمندان کلاسیک و هم مدرن به چشم می‌خورد. از نظر مارکس؛ بی‌تفاوتی همان بیگانگی است که در طبقه کارگر مشهود است. این خصیصه به ذات نظام سرمایه‌داری وابسته است. در این نوع از بی‌تفاوتی موسوم به بیگانگی، بیگانگی کارگر با فعالیت تولیدی که محصول اوست. یعنی بی‌تفاوتی کارگر با توانایی بالقوه خود و با همکاران خود موجب می‌شود تا او بیگانه یا الینه شود. از نظر مارکس، این ویژگی در انسانهای دیگر قابل جستجو است به نوعی که همکاری ضعیف آنها با هم منجر به روابط موزاییکی می‌شود و نوعی بیگانگی پیامد آن است. دورکیم بر بی‌تفاوتی تاکید دارد و آن را از پیامدهای خطرناک پیشرفت و تمدن می‌داند. وی به تراکم جمعیت و سپس تراکم اخلاقی و در نتیجه تقسیم کار، اشاره دارد و از بین رفتن هویت‌های محلی، گوناگونی و تضادهای فرهنگی آنومی که ناشی از آن به وجود می‌آید را دارای نتایج و صورتهایی چون خودکشی، فرد گرایی شدید و بی‌تفاوتی می‌بیند و آن را شاهدی بر عدم انسجام جامعه در نظر می‌آورد. وبر عامل عقلانیت را مورد اشاره قرار می‌دهد و معتقد بود جامعه، هر چقدر بیشتر عقلانی شود، به همان نسبت ما محکوم به ازخودبیگانگی می‌شویم (آرون، ۱۳۸۲: ۶۳۸). در آراء زیمل، بی‌تفاوتی از ویژگی دنیای مدرن یعنی شهر است. فرد در شهر زیر فشار نیروهای مختلف قرار می‌گیرد که در وی احساس نامطبوعی ایجاد کرده و او را به گوشه‌ای واداشته و موجب می‌شود از دیگران

فاصله بگیرد. بدین ترتیب فردگرایی در کلان شهر مدرن به یک منبع اصلی برای تمایزگذاری اجتماعی تبدیل شده و می‌تواند هویت‌های شهری متعددی ایجاد کند (فکوهی، ۱۳۸۳: ۱۷۷). در اندیشه مرتون، جهت هرگونه مشارکت اجتماعی و دوری از بی‌تفاوتی اجتماعی ضروری است تا ارزش‌های مشترک (نظام اجتماعی)، هنجارهای مورد قبول (نظام اجتماعی) و بازتاب آن در چارچوب‌های محسوس و شیوه‌های عملی کنش متقابل و سازماندهی جمعی مردم در قالب نقش‌ها انجام گیرد (صداقتی فرد، ۱۳۹۲: ۵۰). در آراء اندیشمندان معاصر پیامدهای بی‌تفاوتی اجتماعی بسیار گسترده‌تر و دارای ابعاد وسیعی است. بطوری که حتی سقوط اجتماعی از پیامدهای جدی بی‌تفاوتی در نظر گرفته می‌شود (ریتزر، ۱۳۸۴: ۱۲۸). از نظر آیرل، بی‌تفاوتی اجتماعی نقطه مقابل مشارکت اجتماعی - سیاسی قرار داد و در نگاه لیپست و لرنر مقوله بی‌تفاوتی اجتماعی و مشارکت از نوع سیاسی بسیار به هم نزدیکند و دارای قضایای مشابهی هستند. یعنی همانگونه که در روابط میان افراد، مادیات تبادل می‌شوند، فراشدهایی مانند علایق اجتماعی و دوستی‌ها نیز با یکدیگر مبادله می‌شوند. در واقع این شرایط موثر بر شکل‌گیری مشارکت است که می‌توان آن به طور معکوس جهت روشن سازی مفهوم بی‌تفاوتی اجتماعی به کار برد. به عبارت دیگر؛ بی‌تفاوتی در جوامع توسعه نیافته مترادف با فقدان همدلی است. با پیشرفت تکنولوژی و فناوری بطور حتم جامعه نیز متحول می‌شود و شبکه‌های اجتماعی از این قدرت برخوردارند تا علاوه بر سبک زندگی افراد، نگرش و باورهای آنان را تحت تاثیر قرار دهند. در بسیاری از جوامع که با خلاء مولفه‌های سرمایه اجتماعی، مسئولیت‌پذیری در جامعه روبرویند، عدم مشارکت مردم در حوزه‌های مختلف به چشم خواهد خورد و افراد بی‌تفاوتی خود را با انزوا، خودگردانی فرصت طلبانه، بی‌توجهی به طرح‌های مدنی و عدم مشارکت در طرح‌های اجتماعی - سیاسی نشان خواهند داد. شبکه‌های مجازی را می‌توان در ابعاد گوناگون جست‌وجو نمود. شبکه‌های مجازی در احیای ابعاد از دست رفته دموکراسی و ایفای نقش جدی‌تر مردم در فرآیند سیاسی به شهروندان نقش بسیار موثری دارند.

در شبکه‌های مجازی، مردم همه چیز را درست می‌دانند زندگی واقعی را انجام می‌دهند. این روش، روشی سنتی است که این اجتماعات را شبکه‌های خود تعریفی توصیف می‌کند که برای برقراری ارتباطات پویا، در حوزه اهداف یا علایق ویژه‌ای سازمان یافته‌اند. شری، تورکل و استون^۱ به عنوان نظریه‌پردازان با رویکرد خوشبینانه، صفحه نمایش رایانه را در حقیقت، موقعیتی جدید برای تحقق خیال‌ها و تمایلات عقلانی یا نیازهای غریزی کاربران در نظر می‌گیرند (تورکل، ۲۰۰۶).

یکی از دیدگاه‌های مثبت و کارآمدی که در کارکرد این شبکه‌ها وجود دارد توجه به این موضوع است که شبکه‌های اجتماعی به عنوان رسانه‌ای با «پهنای باند پایین» در مقایسه با تعامل چهره به چهره فرصت بیشتری را برای دخیل کردن فرآیندهای تفسیر، تخیلی و آرزوهای طرفین تعامل در گفت و گو، فراهم می‌آورد. درونمایه اصلی دیدگاه پسامدرنیست‌هایی چون تورکل و استون^۲ پیرامون تأثیرات هویتی حضور در فضای مجازی، حول این محور شکل گرفته که شبکه‌های اجتماعی، فضایی رهایی بخش است که به کاربر اجازه رهایی از بدن و بسیاری از محدودیت‌های دیگر و شکوفایی جنبه‌های مختلف خود را که پیش از این قادر به بیان و نمایاندن آنها بود، می‌دهد (کوثری، ۱۳۸۶).

وین، ماتز، دریفوس، باومن و تاملینسون^۳ نیز به عنوان نظریه‌پردازان با رویکرد منفی، ویژگی‌های خاص تعاملات و ارتباطات در دنیای مجازی را مورد اشاره قرار می‌دهند که تعاملات مجازی در نهایت، منجر به انزوای اجتماعی و کاهش تعاملات کاربر در دنیای واقعی وی بویژه از لحاظ عمق و کیفیت می‌شود و عموماً استفاده بیشتر از اینترنت، با کاهش ارتباطات اجتماعی به خصوص از نوع ارتباطات نزدیک و صمیمی با اعضای خانواده، دوستان نزدیک و غیره همراه است.

---

1 . Sherry, Turkel and Stone

2 . Turkel and Stone

3 . Wayne, Matz, Dreyfuss, Baumann and Tomlinson

میلر، تامپسون و گافمن^۱ به عنوان نظریه‌پردازان میانه رو معتقدند: شبکه‌های مجازی به واسطه رفع نیازهای کاربران عامل عضویت آن‌ها در شبکه‌های مجازی هستند. برخی از نیازها در شبکه‌های اجتماعی شامل ۱- کثرویی (رهایی از مشکلات و فراموشی مصائب عاطفی)، ۲- روابط شخصی (همنشینی و سودمندی اجتماعی)، ۳- هویت بخشی (رجوع شخصیت تقویت ارزش و کشف واقعیت) و ۴- نظارت (نیاز به اطلاعات) موجب می‌شوند تا رسانه به بهبود و کارایی موثری تبدیل گردد. دنیای جدیدی که در آن بسر می‌بریم دنیایی است کاملاً فردی شده و مطابق با بستر و قواعد حاکم بر آن نگرش‌ها و رفتارهای نوع دوستانه و نگرش و رفتارهای مدنی در آن تحت تاثیر تکنولوژی‌های نوین شکل یافته‌اند. دنیایی که نوع تعاملات و ارتباطات ما را تحت تاثیر خود قرار داده و توانسته است گونه‌هایی چون مشارکت تام تا انزوای تام را پدید آورد.

بی‌تفاوتی اجتماعی می‌تواند در جامعه دارای ابعاد گسترده و عمیقی باشد و خود را در بی‌علاقگی و بی‌اعتنایی نسبت به کنش‌های مشارکتی مبتنی بر اعمال نوع دوستانه و اولویت منافع دیگران بر نفع شخصی نشان دهد. شاخصه‌های این بعد در دو سطح نگرش و رفتار فردی نسبت به کنش‌های نوع دوستانه ملاحظه نمود. عدم تمایل به دخالت در یک مساله اجتماعی، نگرش‌های بدبینانه، عدم تناسب رفتارهای مدنی نظیر عدم یاری رسانی به نیازمندان مالی و مستمندان؛ همیاری و دستگیری به آسیب دیدگان در وقایع روزمره مانند تصادفات جاده‌ای، بیماران، به سیل زدگان و زلزله زدگان؛ یافتن درماندگان و نیازمندان مالی در میان همسایگان و هم نوعان و ... خود را نشان دهد. اگر در آراء و رویکرد نظریه‌پردازان کلاسیک، پیامدهای دنیای مدرن در شهر هشدار داده شد، جایی که افراد فضا و مکان را توأمان لمس می‌کنند اما در واقعیت و در دنیای مدرن امروز بحث از شبکه‌های اجتماعی است که گویا بروز این تکنولوژی‌های جدید تحت عنوان ابزارهایی که برای سهولت در ارتباطات بوجود آمدند مزیدی بر پذیرش و اثبات بی‌تفاوتی اجتماعی در حوزه ارتباطات اجتماعی شده‌اند.

1 . Miller, Thompson and Goffman

جدول تطابق متغیرها با ساختار نظری (و متغیرهای به کار برده شده در فرضیه‌ها

ردیف	متغیرهای به کار رفته در فرضیه‌ها	نظریه مرتبط
۱	بی تفاوتی اجتماعی	نظریه از خود بیگانگی مارکس عقلانیت وبر اقتصاد پولی زیمل بی‌هنجاری مرتون همدلی رابرت دال مبادله هومنز تنفر از خویشستن سیمن
۲	نگرش و رفتار نوع دوستانه	نظریه نوع دوستی متقابل-مسئولیت پذیری برکوینز سرمایه اجتماعی فوکویاما مبادله هومنز
۳	نگرش و رفتار مدنی	نظریه‌های زیمل نظریه نمایشی گافمن نظریه بیگانگی پوندس نظریه مشارکت و همدلی لرنر فردگرایی پارسونز
۴	پایگاه اجتماعی- اقتصادی	نظریه عقلانیت و منزلت ماکس وبر
۵	استفاده از شبکه‌های اجتماعی	اجتماع مجازی هوارد رینگولد نظریه خوشبینانه؛ شری، تورکل و استون نظریه بدبینانه؛ ماتز، دریفوس و باومن نظریه پردازان میانه رو؛ میلر، تامپسون و گافمن

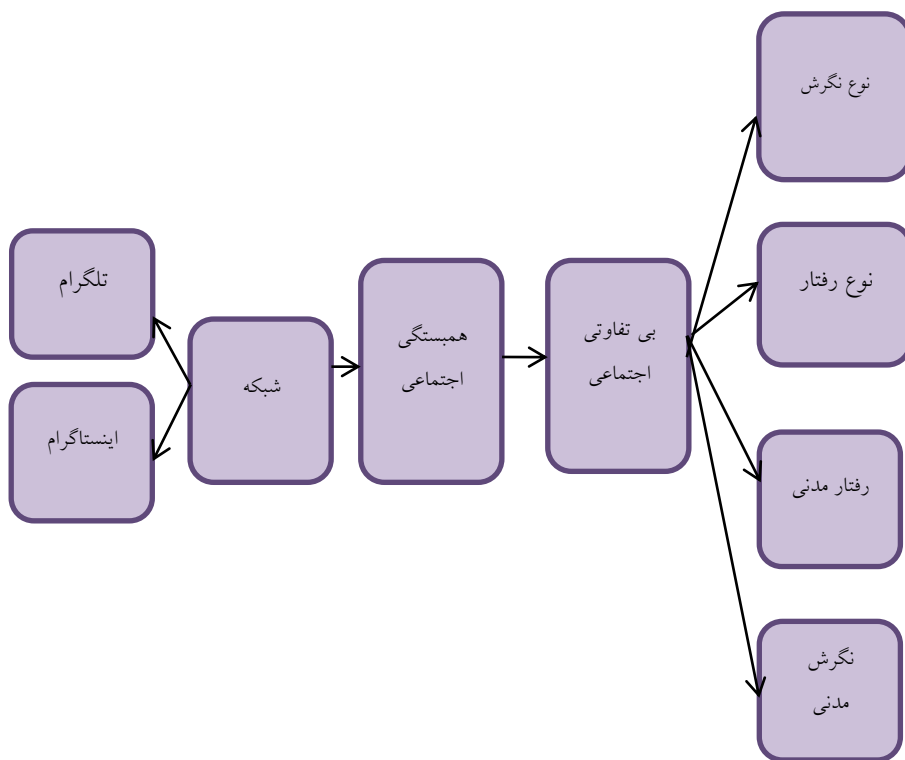
فرضیه‌های تحقیق

(۱) بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی و نگرش نوع دوستانه رابطه وجود

دارد.

- ۲) بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی و رفتار نوع دوستانه رابطه وجود دارد.
- ۳) بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی و نگرش مدنی رابطه وجود دارد.
- ۴) بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی و رفتار مدنی رابطه وجود دارد.
- ۵) بین تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی و نگرش نوع دوستانه رابطه وجود دارد.
- ۶) بین تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی و رفتار نوع دوستانه رابطه وجود دارد.
- ۷) بین تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی و نگرش مدنی رابطه وجود دارد.
- ۸) بین تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی و رفتار مدنی رابطه وجود دارد.
- ۹) بین همبستگی اجتماعی حاصله از استفاده از شبکه‌های اجتماعی و بی‌تفاوتی اجتماعی رابطه وجود دارد.
- ۱۰) بین استفاده از شبکه اجتماعی و بی‌تفاوتی اجتماعی رابطه وجود دارد.

مدل مفهومی

روش تحقیق

پژوهش حاضر، از نوع پیمایشی است. تحقیق پیمایش، عبارت است از اجرای پرسشنامه‌ها روی نمونه‌ای از پاسخگویانی که از میان جمعیتی انتخاب می‌شوند. جامعه آماری تمامی شهروندان منطقه ۱ و ۲ شهر تهران که در سال ۹۸-۱۳۹۷ در این مناطق ساکن هستند، می‌باشد. جمعیت منطقه ۱ برابر: ۴۸۷،۵۰۸ نفر و جمعیت منطقه ۲ برابر با: ۷۰۱،۳۰۳ نفر می‌باشد که در جمع جمعیت کل برابر با: ۱۱۸۸۸۱۱ نفر می‌باشد. روش نمونه‌گیری جهت دست‌یابی به نمونه پژوهشی معرف، نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای بود که یک نوع از انواع نمونه‌گیری احتمالی است که از بین خیابان‌ها و محلات منطقه ۱ و ۲ حجم نمونه انتخاب خواهد شد. برای محاسبه حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است. در این فرمول با جمعیت ۱۱۸۸۸۱۱ نفر، دقت احتمالی حدود ۵٪ و با فرض بیشترین پراکندگی صفات مورد مطالعه، حجم نمونه برابر ۳۸۴ نفر برآورده شده است. با پیش‌بینی خطای برآورد و ریزش احتمالی نمونه ۱۶ نفر به اندازه نمونه افزوده شده و نهایت ۴۰۰ نفر به عنوان نمونه اصلی تحقیق تعیین شده است. شیوه انتخاب نمونه؛ از منطقه ۱ تهران محله‌های ولنجک، زعفرانیه، فرمانیه، قیطریه، نیاوران و از منطقه ۲ تهران سعادت آباد، شهرک غرب، ستارخان، کوی نصر انتخاب شده اند و متناسب با جمعیت و به تفکیک زن و مرد نمونه آماری مورد بررسی و نظر سنجی قرار گرفته اند.

تعاریف نظری و عملیاتی

بی‌تفاوتی اجتماعی

تعریف نظری؛ بی‌تفاوتی به معنای فقدان علاقه نسبت به انجام رفتار یا اقدامی است و نیز کناره‌گیری و سهمیم نشدن در مسائل اجتماعی. بی‌تفاوتی اجتماعی دلسرد و بی‌علاقگی به مسائل جامعه، عدم درگیری مدنی به عنوان یک شهروند و بی‌اعتنایی نسبت به موضوع‌های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی را به دنبال دارد (قاضی زاده و کیانپور، ۱۳۹۴).

تعریف عملیاتی؛ برای تعریف عملیاتی بی تفاوتی اجتماعی ۴ بعد این متغیر را (نگرش نوع دوستانه، رفتار نوع دوستانه، نگرش مدنی، رفتار مدنی) تفکیک نموده و برای هر کدام گویه‌هایی ساخته شده که با استفاده از طیف لیکرت مورد سنجش قرار می‌گیرد.

شبکه‌های اجتماعی

تعریف نظری؛ شبکه‌های اجتماعی، بنابر یک تعریف، شبکه‌هایی برای برقراری تعامل اجتماعی مبتنی بر وب هستند و راهی ارزان و قابل دسترس برای انتشار اطلاعات از سوی کاربران است. شبکه‌ها اجتماعی را فراتر از گونه‌ای وب سایت می‌توان به عنوان رسانه‌های جدید در نظر گرفت که در ساختارهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی تغییراتی ایجاد کرده‌اند. چالش‌هایی که شبکه‌های اجتماعی در سال‌های اخیر با آنها مواجه بوده‌اند، حوزه‌هایی فراتر از فضای مجازی تحت تاثیر قرار داده است. شبکه‌های اجتماعی به عنوان یکی از گونه‌های رسانه‌های اجتماعی، امکانات تعاملی قابل توجهی برای کاربران اینترنتی فراهم کرده‌اند و در افزایش مشارکت شهروندان در برخی فرآیندها موثر بوده‌اند (اطه‌ری و یغموری، ۱۳۹۵).

تعریف عملیاتی؛ برای تعریف عملیاتی این متغیر، زمان اختصاص داده شده به استفاده از شبکه‌های اجتماعی و نوع استفاده‌ای که از این شبکه‌ها می‌شود، همچنین نوع شبکه استفاده شده، سنجیده می‌شود.

همبستگی اجتماعی

تعریف نظری؛ از جمله مفاهیم کلیدی و برجسته در مطالعات اجتماعی و جامعه‌شناختی، دو مفهوم همبستگی اجتماعی و مشارکت عمومی است. همبستگی اجتماعی در لغت به معنای وحدت، وفاق و وفاداری است که ناشی از علائق، احساسات، همدلی و کنش‌های مشترک است. این واژه با واژه‌های دیگری همچون یکپارچگی اجتماعی، وحدت، وفاق اجتماعی، نظم اجتماعی از یک خانواده هستند. (شکوری، ۱۳۸۴: ۶۷).

تعریف عملیاتی: برای سنجش و عملیاتی کردن این متغیر از تعدادی گویه به شرح جدول زیر استفاده نموده ایم که سنجش این گویه‌ها با پنج گزینه (کاملاً موافق نمره ۱، موافق نمره ۲، بی‌نظر نمره ۳، مخالف نمره ۴، کاملاً مخالف نمره ۵) مورد آزمون قرار خواهد گرفت.

پایگاه اجتماعی - اقتصادی

تعریف نظری: پایگاه اقتصادی - اجتماعی (طبقه) وضعی است که یک شخص یا گروه در یک نظام اجتماعی در برابر دیگران می‌یابد. پایگاه اجتماعی تعیین‌کننده حقوق و وظایف انسانها و گروههای اجتماعی است، همانطور که روابط افراد و گروهها را با یکدیگر مشخص می‌دارد، پایگاهها را پایه‌هایی است چون آموزش، ثروت، درآمد، شغل و... هر جامعه به هر یک و یا چند مورد از این معیارها تأکید می‌کند (ساروخانی، ۱۱۳۸۷، ۷۳).

تعریف عملیاتی: برای سنجش و عملیاتی کردن این متغیر از تعدادی سؤال استفاده ذیل عنوان مولفه‌هایی از قبیل: تحصیلات، شغل، درآمد و ثروت مورد سوال قرار گرفته است که جزئیات آن در جدول زیر آمده است. لازم به ذکر است که پاسخ‌های داده شده به این سوالها پس از گردآوری داده‌ها در نرم افزار spss با استفاده از دستور Compute ترکیب شده و نمرات استاندارد شده که نمایانگر پایگاه اقتصادی - اجتماعی هر یک از افراد مورد بررسی است، بدست می‌آید.

لازم به ذکر است برای دسته بندی مشاغلی که توسط پاسخگویان در پرسشنامه‌ها قید شده است، از دسته بندی پایان نامه دکتری هوشنگ نایبی تحت عنوان "ساختار پرستیژ شغلی در ایران" اقتباس شده است. طبق این پژوهش، مشاغل و جایگاه‌های اجتماعی در ایران بر اساس ارزیابی و نگرش مردم درباره پرستیژ آنها در ۹ طبقه دسته بندی می‌شوند.

پایایی

پایایی به عبارتی به سنجش سنجه‌های تحقیق (پرسش‌ها و گویه‌ها) می‌پردازد. در تحقیق حاضر برای تعیین پایایی، پرسشنامه بین 50 نفر از افراد جامعه آماری پیش آزمون

گردید که ضریب آلفای کرونباخ بدست آمده برای متغیرهای تحقیق بالای ۰/۷۰ بوده است که حاکی از پایایی قابل قبولی می‌باشد.

جدول میزان آلفای کرونباخ متغیرهای تحقیق

میزان آلفا	تعداد سوال	ابعاد	متغیر
۰/۸۶۴	۵	نگرش نوع دوستانه	بی‌تفاوتی اجتماعی
۰/۸۲۳	۳	رفتار نوع دوستانه	
۰/۷۱۹	۴	نگرش مدنی	
۰/۸۹۸	۷	رفتار مدنی	
۰/۹۲۳	۹	تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی	
۰/۷۵۶	۳	میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی	
۰/۸۸۴	۱۸	همبستگی اجتماعی	

یافته‌های تحقیق

(a) از مجموع ۴۰۰ پاسخگو حدود ۵۵/۵ درصد زن و ۴۴/۵ درصد نیز مرد می‌باشند. بالحاظ ترکیب سنی ۱۲/۵ درصد از پاسخگویان متعلق به گروه سنی ۲۰ سال و کمتر می‌باشند، ۲۴/۲ درصد به گروه سنی ۲۱ تا ۳۰ سال، ۲۵/۸ درصد به گروه سنی ۳۱ تا ۴۰ سال، ۲۰/۵ درصد به گروه سنی ۴۱ تا ۵۰ سال و ۱۷/۰ درصد نیز به گروه سنی بیشتر از ۵۰ سال تعلق دارند. بالحاظ وضعیت تأهل ۳۴/۸ درصد مجرد، ۵۶/۲ درصد متأهل و ۹/۰ درصد نیز مطلقه هستند. بالحاظ وضعیت اشتغال ۷۰/۲ درصد شاغل و ۲۹/۸ درصد غیر شاغل هستند. بالحاظ وضعیت تحصیلی ۱۴/۵ درصد دارای تحصیلات دیپلم و زیر دیپلم، ۲۱/۸ درصد فوق دیپلم، ۳۰/۵ درصد لیسانس، ۲۳/۵ درصد فوق لیسانس و ۹/۸ درصد دارای تحصیلات دکتری می‌باشند. بالحاظ درآمدی ۲۹/۵ درصد درآمدشان سه میلیون تومان و کمتر است، ۹/۵ درصد بین سه میلیون و صد تا چهار میلیون، ۱۵/۰ درصد بین چهار میلیون و صد تا پنج میلیون، ۱۸/۲ درصد بین پنج میلیون و صد تا شش میلیون، ۲۱/۲ درصد بین شش میلیون و صد تا هفت میلیون و ۶/۵ درصد درآمدشان بیشتر از هفت میلیون است.

یافته‌های تحلیلی

روابط همبستگی بین متغیرهای تحقیق

جدول آزمون همبستگی میان متغیرهای مستقل با بی‌تفاوتی اجتماعی

سطح معناداری	پیرسون	انحراف استاندارد	میانگین	متغیرهای مستقل
۰/۰۰۰	۰/۴۱۷	۲/۱۸۴	۸/۹۹	میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی
۰/۰۰۰	۰/۷۸۷	۸/۱۲۸	۳۴/۴۲	تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی
۰/۰۰۰	-۰/۷۹۳	۱۰/۷۷۰	۳۶/۴۳	همبستگی اجتماعی

همبستگی میان میزان (زمان) و تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی و ابعاد

چهارگانه بی‌تفاوتی اجتماعی

در اینجا هریک از ابعاد چهارگانه بی‌تفاوتی اجتماعی که شامل نگرش نوع دوستانه، رفتار نوع دوستانه، نگرش مدنی و رفتار مدنی می‌باشد با متغیرهای مستقل میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی و تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی آزمون می‌شود.

جدول رابطه میان میزان (زمان) و تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی و ابعاد چهارگانه

بی‌تفاوتی اجتماعی

میزان تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی		میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی		متغیر مستقل ابعاد متغیر وابسته
معناداری	همبستگی	معناداری	همبستگی	
۰/۰۰۰	۰/۳۸۷	۰/۰۰۰	۰/۳۰۳	نگرش نوع دوستانه
۰/۰۰۰	۰/۳۳۶	۰/۰۰۰	۰/۲۷۶	رفتار نوع دوستانه
۰/۰۰۰	۰/۶۰۰	۰/۰۰۰	۰/۳۷۶	نگرش مدنی
۰/۰۰۰	۰/۹۷۳	۰/۰۰۰	۰/۳۹۷	رفتار مدنی

رابطه میان میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی و نگرش نوع دوستانه

فرضیه فرعی اول: ((بین میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی و نگرش نوع دوستانه رابطه وجود دارد.))

میزان همبستگی این دو متغیر $0/303$ است. جهت رابطه مثبت و شدت آن متوسط است و در سطح $(Sig = 0/000)$ معنادار است. این رابطه نشان می‌دهد که همراه با افزایش میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی، نگرش نوع دوستانه در بین پاسخگویان تقویت می‌شود.

رابطه میان میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی و رفتار نوع دوستانه

فرضیه فرعی دوم: ((بین میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی و رفتار نوع دوستانه رابطه وجود دارد.))

میزان همبستگی این دو متغیر $0/276$ است. جهت رابطه مثبت و شدت آن متوسط است و در سطح $(Sig = 0/000)$ معنادار است. این رابطه نشان می‌دهد که همراه با افزایش میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی، رفتار نوع دوستانه در بین پاسخگویان تقویت می‌شود.

رابطه میان میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی و نگرش مدنی

فرضیه فرعی سوم: ((بین میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی و نگرش مدنی رابطه وجود دارد.))

میزان همبستگی این دو متغیر $0/376$ است. جهت رابطه مثبت و شدت آن متوسط است و در سطح $(Sig = 0/000)$ معنادار است. این رابطه نشان می‌دهد که همراه با افزایش میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی، نگرش مدنی در بین پاسخگویان تقویت می‌شود.

رابطه میان میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی و رفتار مدنی

فرضیه فرعی چهارم: ((بین میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی و رفتار مدنی رابطه وجود دارد.))

میزان همبستگی این دو متغیر ۰/۳۹۷ است. جهت رابطه مثبت و شدت آن متوسط است و در سطح (Sig = ۰/۰۰۰) معنادار است. این رابطه نشان می‌دهد که همراه با افزایش میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی، رفتار مدنی در بین پاسخگویان تقویت می‌شود.

رابطه همبستگی میان میزان تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و ابعاد چهارگانه بی‌تفاوتی اجتماعی

رابطه میان میزان تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و نگرش نوع دوستانه

فرضیه فرعی پنجم: ((بین میزان تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و نگرش نوع دوستانه رابطه وجود دارد.))

میزان همبستگی این دو متغیر ۰/۳۸۷ است. جهت رابطه مثبت و شدت آن متوسط است و در سطح (Sig = ۰/۰۰۰) معنادار است. این رابطه نشان می‌دهد که همراه با افزایش میزان تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، نگرش نوع دوستانه در بین پاسخگویان تقویت می‌شود.

رابطه میان میزان تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و رفتار نوع دوستانه
فرضیه فرعی ششم: ((بین میزان تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و رفتار نوع دوستانه رابطه وجود دارد.))

میزان همبستگی این دو متغیر ۰/۳۳۶ است. جهت رابطه مثبت و شدت آن متوسط است و در سطح (Sig = ۰/۰۰۰) معنادار است. این رابطه نشان می‌دهد که همراه با افزایش میزان تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، رفتار نوع دوستانه در بین پاسخگویان تقویت می‌شود.

رابطه میان میزان تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و نگرش مدنی
فرضیه فرعی هفتم: ((بین میزان تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و نگرش مدنی رابطه وجود دارد.))

میزان همبستگی این دو متغیر ۰/۶۰۰ است. جهت رابطه مثبت و شدت آن قوی است و در سطح (Sig = ۰/۰۰۰) معنادار است. این رابطه نشان می‌دهد که همراه با افزایش میزان تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، نگرش مدنی در بین پاسخگویان تقویت می‌شود.

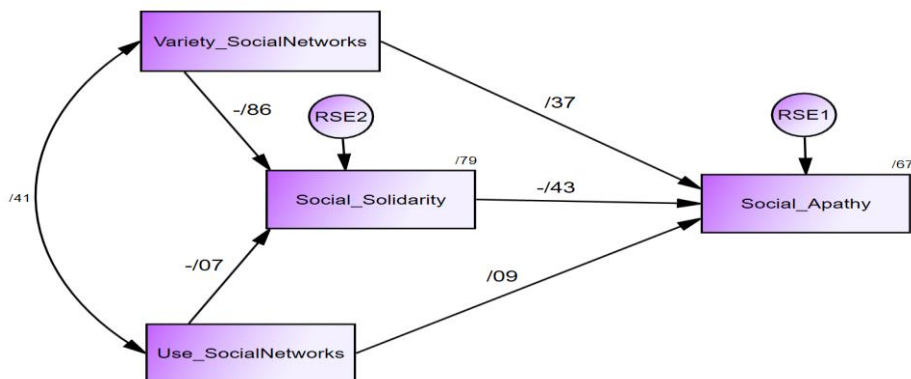
رابطه میان میزان تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و رفتار مدنی

فرضیه فرعی هشتم: ((بین میزان تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و رفتار مدنی رابطه وجود دارد.))

میزان همبستگی این دو متغیر ۰/۹۷۳ است. جهت رابطه مثبت و شدت آن بسیار قوی است و در سطح (Sig = ۰/۰۰۰) معنادار است. این رابطه نشان می‌دهد که همراه با افزایش میزان تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، رفتار مدنی در بین پاسخگویان تقویت می‌شود.

معادلات ساختاری

در این قسمت به بررسی برازش مدل با استفاده از نرم افزار AMOS می‌پردازیم، بدین معنا که آیا مدل تحقیق برشی از واقعیت هست یا خیر؟ برای دست یابی به این مسأله ابتدا همه متغیرها را با مسیرهای اثرگذاری مستقیم و غیرمستقیم در مدل وارد می‌کنیم، و سپس براساس آماره‌های مربوطه برازش مدل را قضاوت خواهیم کرد.

مدل اندازه‌گیری نقش شبکه‌های اجتماعی بر بی‌تفاوتی اجتماعی در حالت استاندارد

شاخص‌های برازش مدل فوق نیز در جدول زیر مشاهده می‌شود:

جدول شاخص‌های برازش مدل نقش شبکه‌های اجتماعی بر بی‌تفاوتی اجتماعی

شاخص‌های نیکویی برازش				
IFI	CFI	NFI	RMSEA	CMIN/DF
۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۰/۰۴۸	۱/۲۱۶

لازم به ذکر است حاصل CMIN/DF هر چه کوچکتر باشد بیانگر برازش بهتر است و معمولاً عدد ۵ را به عنوان نقطه برش مد نظر قرار می‌دهند. شاخص RMSEA نیز هر چه به صفر نزدیکتر باشد بیانگر برازش بهتر است. معمولاً عددی بین ۰/۰۵ تا ۰/۱۰ به عنوان نقطه برش مد نظر قرار می‌گیرد. سایر شاخص‌ها (CFI، IFI و NFI) هر چه به یک نزدیکتر باشد بیانگر برازش بهتر است.

همان طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود حاصل تقسیم مقدار خردی دو بر درجه آزادی برابر با ۱/۲۱۶ است. همچنین مقدار RMSEA برابر با ۰/۰۴۸ است. و همچنین مقدار CFI، IFI و NFI بزرگتر از نقطه برش ۰/۹۰ است که همگی مدل را در حد قابل قبولی نشان می‌دهد.

جدول اثرگذاری نقش شبکه‌های اجتماعی بر بی‌تفاوتی اجتماعی در حالت استاندارد

Squared Multiple Correlations	P	C.R.	S.E.	Standardized Regression Weights	متغیرهای مستقل	متغیر وابسته
۰/۶۶۹	۰/۰۰۰	-6/828	/076	-.425	همبستگی اجتماعی	بی‌تفاوتی اجتماعی
	۰/۰۰۰	6/040	/100	.375	تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی	
	/006	2/737	/192	.087	میزان(زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی	
۰/۷۸۶	۰/۰۰۰	-33/805	/034	-.857	تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی	همبستگی اجتماعی
	/008	-2/632	/125	-.067	میزان(زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی	

فرضیه نهم: ((بین همبستگی اجتماعی حاصله از استفاده از شبکه‌های اجتماعی و بی‌تفاوتی اجتماعی رابطه وجود دارد)).

مقدار تأثیر مستقیم همبستگی اجتماعی بر بی‌تفاوتی اجتماعی برابر با $0/425$ - است که نشان می‌دهد به ازای یک واحد انحراف استاندارد تغییر در همبستگی اجتماعی، تقریباً $0/43$ واحد انحراف استاندارد در جهت مخالف در متغیر بی‌تفاوتی اجتماعی ایجاد می‌شود.

فرضیه دهم: ((بین استفاده از شبکه اجتماعی و بی‌تفاوتی اجتماعی رابطه وجود دارد)).

مقدار تأثیر مستقیم تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر بی‌تفاوتی اجتماعی برابر با $0/375$ است که نشان می‌دهد به ازای یک واحد انحراف استاندارد تغییر در تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، تقریباً $0/38$ واحد انحراف استاندارد در همان جهت در متغیر بی‌تفاوتی اجتماعی ایجاد می‌شود.

مقدار تأثیر مستقیم میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر بی‌تفاوتی اجتماعی برابر با $0/087$ است که نشان می‌دهد به ازای یک واحد انحراف استاندارد تغییر در میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی، تقریباً $0/09$ واحد انحراف استاندارد در همان جهت در متغیر بی‌تفاوتی اجتماعی ایجاد می‌شود.

مقدار تأثیر مستقیم تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر همبستگی اجتماعی برابر با $0/857$ - است که نشان می‌دهد به ازای یک واحد انحراف استاندارد تغییر در تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، تقریباً $0/86$ واحد انحراف استاندارد در جهت مخالف در متغیر همبستگی اجتماعی ایجاد می‌شود.

مقدار تأثیر مستقیم میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر همبستگی اجتماعی برابر با $0/067$ - است که نشان می‌دهد به ازای یک واحد انحراف استاندارد تغییر در میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی، تقریباً $0/07$ واحد انحراف استاندارد در جهت مخالف در متغیر همبستگی اجتماعی ایجاد می‌شود.

همچنین واریانس تبیین شده متغیر بی‌تفاوتی اجتماعی که در واقع ضریب تعیین تعدیل شده مدل را نشان می‌دهد. برابر $0/669$ می‌باشد، که حاکی از آن است که سه متغیر همبستگی اجتماعی، تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی تقریباً به میزان 67 درصد توانسته است بی‌تفاوتی اجتماعی را در بین افراد نمونه تبیین کند. همچنین بررسی واریانس تبیین شده متغیر همبستگی اجتماعی نیز حاکی از آن است که دو متغیر تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی تقریباً به میزان 79 درصد توانسته‌اند همبستگی اجتماعی را در بین افراد نمونه تبیین نمایند.

جدول اثرات مستقیم و غیرمستقیم نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی بر بی‌تفاوتی اجتماعی

بی‌تفاوتی اجتماعی			متغیرها
جمع	اثر غیرمستقیم	اثر مستقیم	
$-/425$	0	$-/425$	همبستگی اجتماعی
$0/739$	$0/364$	$0/375$	تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی
$0/115$	$0/028$	$0/087$	میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی

بررسی اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر بی‌تفاوتی اجتماعی نشان می‌دهد که همبستگی اجتماعی با مقدار اثر $0/425$ - قوی‌ترین اثر مستقیم و میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی با مقدار اثر $0/087$ ضعیف‌ترین اثر مستقیم را بر بی‌تفاوتی اجتماعی دارد. بررسی اثرات غیرمستقیم نیز نشان می‌دهد که تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با مقدار اثر $0/364$ قوی‌ترین اثر و میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی با مقدار اثر $0/028$ ضعیف‌ترین تأثیر غیرمستقیم را بر بی‌تفاوتی اجتماعی دارد.

نتیجه‌گیری

شبکه‌های اجتماعی مجازی، نسل جدیدی از فضای روابط اجتماعی‌اند که با اینکه عمر خیلی زیادی ندارند، به خوبی توانسته‌اند جای خود را در زندگی مردم باز کنند. افراد بسیاری در سنین و گروه‌های اجتماعی متفاوت، در شبکه‌های اجتماعی مجازی کنار

هم می‌آیند و از این طریق، با وجود فاصله‌های بسیار دور از هم در دنیای واقعی، با هم ارتباط برقرار می‌کنند. شبکه‌های اجتماعی، نقش پررنگی در دنیای امروز دارند که نمی‌توان آنها را نادیده گرفت. این شبکه‌ها بر ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی افراد تاثیر گذارند و به همین دلیل، در حال گسترش‌اند و در آینده، به مراتب نقش بیشتر و مهم‌تری را در زندگی بازی خواهند کرد و همین نقش و تاثیر افراد را به انزوا سوق خواهد داد که این انزوا را با یک اصطلاح جامعه‌شناختی می‌توان بی‌تفاوتی اجتماعی نام نهاد.

شبکه‌های اجتماعی از سویی به عنوان یکی از گونه‌های رسانه‌های اجتماعی، امکانات تعاملی قابل توجهی برای کاربران اینترنتی فراهم کرده و در افزایش مشارکت و حضور شهروندان در جامعه موثرند ولی از سویی دیگر با آسیب گسترده بی‌تفاوتی اجتماعی و عوایب آن مواجهند.

در مطالعات اجتماعی از مفهومی چون بی‌تفاوتی به عنوان یکی از آسیب‌های مهم در روابط انسانی یاد شده است؛ مفهومی که مصداق‌های آن در ذهن بسیاری از افراد و بر اثر دیدن برخی رفتارها در جامعه نقش بسته و در واقع تجربه شده است. بی‌تفاوتی، رفتاری است که به عنوان یک آسیب مهم اجتماعی در جوامع مدرن مورد توجه جامعه‌شناسان قرار گرفته است. آنچه از نظریه و افکار جامعه‌شناسان و پژوهش‌های صورت گرفته می‌توان اتخاذ کرد؛ به باور برخی صاحب‌نظران، مساله‌ای چون بی‌تفاوتی در ایران و شماری از کشورهای در حال توسعه، از پیامدهای وضعیت آنومیک است؛ وضعیتی که جوامع در حال گذار از وضعیت سنتی به مدرن، به واسطه گسست از هنجارهای اقتصادی و اجتماعی، چالش‌های هویتی و جریان‌نوسازی به آن دچار می‌شوند.

از این رو در دنیای مدرن، هر فرد با طیف وسیعی از افراد در ارتباط است و علایق خود را در زمینه‌های مختلف با آنها به اشتراک می‌گذارد. افراد در شبکه‌های اجتماعی می‌توانند هویتی کاملاً دلخواه داشته باشند و بر پایه همان هویت دلخواه، ارتباط مجازی خود را با دیگران گسترش دهند. ظاهر این شبکه‌ها جمع‌گراست، اما بیشتر باعث فردگرایی و بی‌تفاوتی اجتماعی شود.

مطابق با یافته‌های بدست آمده بررسی اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر بی‌تفاوتی اجتماعی نشان می‌دهد که همبستگی اجتماعی با مقدار اثر ۰/۴۲۵- قوی‌ترین اثر مستقیم و میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی با مقدار اثر ۰/۰۸۷ ضعیف‌ترین اثر مستقیم را بر بی‌تفاوتی اجتماعی دارد. بررسی اثرات غیرمستقیم نیز نشان می‌دهد که تنوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با مقدار اثر ۰/۳۶۴ قوی‌ترین اثر و میزان (زمان) استفاده از شبکه‌های اجتماعی با مقدار اثر ۰/۰۲۸ ضعیف‌ترین تأثیر غیرمستقیم را بر بی‌تفاوتی اجتماعی دارد.

در توجیه نظریات تحقیق برای نتایج بدست آمده می‌توان گفت استفاده از شبکه‌های اجتماعی هر چقدر بیشتر باشد، بی‌تفاوتی اجتماعی نیز بیشتر خواهد شد. این نتیجه همسو با نظریه فوکویاما می‌باشد که اشاره می‌کند سرمایه اجتماعی به عنوان یک هنجار اجتماعی حاصل ارتباط افراد با یکدیگر است که اگر ارتباطات افراد با هم محدودتر شود، سرمایه اجتماعی پایین خواهد آمد و در نتیجه بی‌تفاوتی اجتماعی نیز بالا خواهد رفت.

طبق نتایج تحقیق؛ در صورتی که نگرش‌های نوع دوستانه کمتر شود، بی‌تفاوتی اجتماعی بالا خواهد رفت. مطابق با نظریه مبادله؛ زندگی اجتماعی نوعی مبادله و معامله است و افراد وقتی چیزی را می‌بخشند انتظار دریافت یک پاداش از طرف دیگری دارند، در صورتی که این معامله در کار نباشد و نگرش‌های نوع دوستانه کمتر شود، بطور مسلم افراد دچار بی‌تفاوتی اجتماعی خواهند شد.

در شرایط حاضر، انسان‌ها به نوعی فردگرایی مبتلا شده‌اند. بر اساس نظریه فردگرایی اساس نوع دوستی، گذر از خویشتن به نفع دیگری است چرا که فرد در ازای کمک و اقدام نوع دوستانه، پاداش مادی تعریف شده‌ای به دست نمی‌آورد و چه بسا نیازمند به خطر انداختن خود، هزینه کردن از جیب خود و صرف وقت و زمان است. بر اساس تعریف، فردگرایی بر اولویت منافع، علایق و حالات فرد تأکید دارد. این مفهوم را از زوایه‌های گوناگون می‌توان به انواعی تقسیم نمود که در یک سوی آن ویژگی‌های مثبت و در سوی دیگر آن، ویژگی‌های منفی جای دارند. به عبارت دیگر؛ سویه‌های منفی

فردگرایی در برگرفته‌ی انزوا، خودخواهی، خودشیفتگی و موارد مشابه است. در صورتی که سویه‌های مثبت آن، مسئولیت‌پذیری، خوداتکایی، بازاندیشی در خود و مرجعی را شامل می‌شود و اگر بخواهیم انسان امروزی را طبق نتایج تحقیق حاضر مورد تحلیل و تبیین قرار دهیم باید گفت افراد در جامعه ما دچار یک نوع فردگرایی منفی شده‌اند که با غرق شدن در شبکه‌های اجتماعی انزوا را به جمع، خودخواهی را بر عام‌گرایی و خوشیفتگی را بر جمع‌گرایی ترجیح می‌دهند (طبق نظر پارسونز).

پیشنهادات

- فراخواندن آحاد جامعه به دیگر خواهی و نوع‌دوستی و در نظر داشتن پاداش‌های اجتماعی و قانونی برای فعالیتهای دگرخواهانه در فراشدهای اجتماعی با آموزش در نهادهای اصلی اجتماعی، در جهت جامعه‌گرایی بیشتر که نقطه مقابل فردگرایی مفرط است.
- در نظر داشتن شاخص‌های مشارکت جویانه اجتماعی در برنامه ریزی‌های توسعه‌ای در سطوح خرد، میانه و کلان جهت پژوهش‌های آتی.
- فراهم ساختن بسترهای اجتماعی و فرهنگی میان توده مردم با طرح و تدوین برنامه‌های مرتبط در جهت بسط و گسترش فرهنگ تعامل مثبت اجتماعی.
- افزایش احساس کارایی و اثربخشی در جامعه با دخالت دادن مردم در سرنوشت اجتماعی - سیاسی و تبلیغ مناسب جهت مشارکت حداکثری آحاد اجتماعی که مستلزم برنامه‌های دراز مدت و تحقق مکرر وعده‌های مسئولان دولتی و حکومتی است.
- بررسی و مطالعه جهت راههای افزایش احساس رضایت اجتماعی با رفع نیازهای مادی و غیر مادی شهروندان به ویژه از ناحیه دولت و فعالیت‌های اقتصادی آن و کاهش احساس محرومیت نسبی با برقراری نظام متعادلی از نابرابری اجتماعی و کاهش احساس محرومیت نسبی با برقراری نظام متعادلی از نابرابری اجتماعی و کاهش هر چه بیشتر تبعیض‌های اجتماعی و شکاف طبقاتی.

- برای اینکه افراد یک جامعه احساس تعلق قوی تری نسبت به جامعه خود داشته باشند و همچنین در امور مختلف جامعه برای رسیدن به اهداف مشترک و حل مشکلات مختلف، مشارکت بیشتری داشته باشند، پیشنهاد می‌گردد که زمینه لازم (از جمله تشویق مردم به شرکت در کارهای عام المنعه، ایجاد شرکت تعاونی‌ها، تشویق مردم به شرکت در فعالیت‌های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی) جهت تقویت مشارکت اجتماعی افراد که نتیجه آن تقویت همبستگی اجتماعی است، فراهم گردد.

منابع و ماخذ

- اسلامی، مروارید (۱۳۹۰). بررسی شبکه‌های اجتماعی و تاثیرات آن‌ها بر ابعاد مختلف زندگی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
- اطهری، اسدالله، یغموری، مریم (۱۳۹۵). تاثیر شبکه‌های اجتماعی بر تعاملات اجتماعی نوجوانان دختر مدارس غیر انتفاعی آموزش و پرورش منطقه یک تهران، **دوفصلنامه علمی - پژوهشی اسلام و علوم اسلامی**، س ۸، ش ۱۵.
- آرون، ریمون (۱۳۸۲). مراحل اساسی سیر اندیشه در جامعه‌شناسی، ترجمه باقر پرهان، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- بیمن، ویلیام (۱۳۸۱). ربان، منزلت و قدرت در ایران، ترجمه: رضا ذوالقدر، تهران: نشر نی.
- ریتزر، جورج (۱۳۸۴). نظریه‌های جامعه‌شناسی در دوران معاصر، ترجمه: محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی.
- ساروخانی، باقر (۱۳۸۷). روش تحقیق در علوم اجتماعی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- سروش، مریم (۱۳۹۱). احساس مسئولیت فردی و اجتماعی، دیگر خواهی و اعتماد اجتماعی، مطالعه‌ی نوجوانان شیراز. **نشریه‌ی جامعه‌شناسی کاربردی**، سال ۲۳، شماره‌ی پیاپی ۴۶، شماره دوم.
- شکوری، علی (۱۳۸۴). رفتارهای حمایتی و دلایل بروز آن‌ها، **فصلنامه رفاه اجتماعی**، سال پنجم، شماره ۱۸.

- صدراقتی فرد، مجتبی (۱۳۹۲). بی تفاوتی اجتماعی (معنا کاوری، بنیان نظری، سبب شناسی)، اصفهان، بهتا پژوهش.
- عنبری، موسی، غلامیان، سارا (۱۳۹۵). تبیین جامعه‌شناختی عوامل مرتبط بی تفاوتی اجتماعی، بررسی مسائل اجتماعی ایران، دوره هفتم، شماره ۲، پاییز و زمستان.
- فکوهی، ناصر (۱۳۸۴ و ۱۳۹۱). انسان‌شناسی شهری، تهران: انتشارات نی.
- قاضی زاده، هورامان، کیانپور، مسعود (۱۳۹۳). بررسی میزان بی تفاوتی اجتماعی در بین دانشجویان (مورد مطالعه: دانشگاه اصفهان)، پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، سال چهارم، پیاپی ۹، شماره اول.
- کلانتری، صمد، ادیبی، مهدی، ربانی، رسول، احمدی، سیروس (۱۳۸۶). بررسی بی تفاوتی و نوع دوستی در جامعه شهری ایران و عوامل موثر بر آن. دو ماهنامه شاهد، سال چهاردهم، دوره جدید، شماره ۲۲، ۲۷-۳۶.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۷). پیامدهای مدرنیته، ترجمه: محسن ثلاثی، تهران: نشر مرکز.
- محسنی تبریزی، علیرضا، صدراقتی فرد، مجتبی (۱۳۹۰). پژوهشی درباره بی تفاوتی اجتماعی در ایران (مورد پژوهش: شهروندان تهرانی)، جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیست و دوم، شماره پیاپی (۴۳) شماره سوم، پاییز.
- مسعودنیا، ابراهیم (۱۳۸۰). تبیین جامعه‌شناختی بی تفاوتی شهروندان در حیات اجتماعی سیاسی، اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره ۱۶۸-۱۶۷، ۱۶۵-۱۵۲.
- میرزاپوری، جابر (۱۳۹۵). بی تفاوتی اجتماعی در ایران، تهران: انتشارات زمزم هدایت.
- نبوی، عبدالحسین، نواح، عبدالرضا، امیر شیرزاد، نرگس (۱۳۹۳). بررسی عوامل موثر بر بی تفاوتی اجتماعی (مورد مطالعه: شهروندان ۱۸ سال به بالای شهر دزفول)، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره پانزدهم، شماره ۳، پاییز.
- نوابخش، مهرداد، میرزاپوری، جابر (۱۳۹۴). تحلیل جامعه‌شناختی تاثیر بی‌هنجاری بر بی تفاوتی اجتماعی (مورد مطالعه: شهروندان شهر بابل)، مجله توسعه اجتماعی ایران، سال هفتم، شماره سوم.
- وثوقی، منصور، میرزایی، حسین (۱۳۸۷). فردگرایی؛ تاملی در ابعاد و شاخص‌ها، نشریه‌ی مطالعات جامعه‌شناختی، شماره‌ی ۳۴.

- Crow, Graham.(2002) social solidarities: Theories.Identities and social change. **Open University press Buckingham**, Philadelphia.
- Miller,H(2005). The presentation of self in the Electronic life, **Nottingham**. Trent University.
- Romando,J(2008).the perceived effects of Social Alienation on college students enrolled at a caucasian southem university.**College student Journal**.Vol 32.
- Piliavin,Jane Allyn&Charge Hong-Wen(2010). Alturism: A Review of Recent Theory and Research.**Annual Rewiew of Sociology**. Vol16,pp.27-65.
- Turkle,s(2005). Life on Screen: Identity in the Age of Internet New York:Simon and Schuster.

